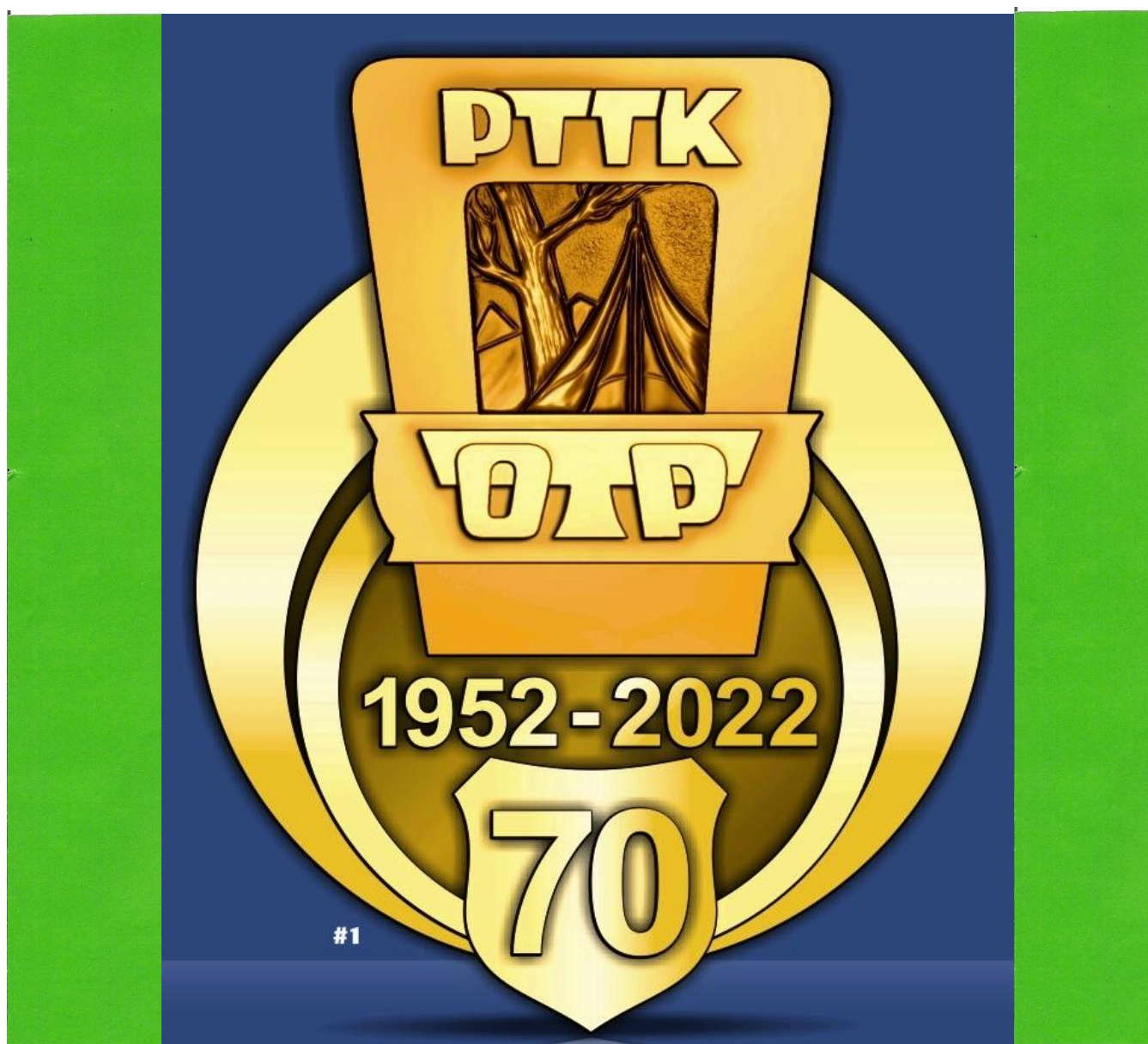

WIADOMOŚCI KOMISJI TURYSTYKI PIESZEJ

NR 74 (109)

MARZEC 2022

W numerze:

Str. 3	Marian Jaskuła (1932-2021).....	Piotr OSIEWICZ
Str. 4	Jadwiga Kuśmierk	Daniel NAZARUK
Str. 5	Do Trzcian z PTTK „Mazowsze”	Tomasz MICHAŁOWSKI
Str. 9	Rodzinny Rajd Pieszy	Włodzimierz SZAFIŃSKI
Str. 11	Rajd z Mikołajem w tle	Włodzimierz SZAFIŃSKI
Str. 12	Spacer dookoła Afryki	Włodzimierz SZAFIŃSKI
Str. 13	Turystyka Piesza w Kościerzynie	Ryszard GERSZEWSKI
Str. 14	Szlakiem kwitnącego żarnowca	Aldona i Zbigniew SZCZEPANIAKOWIE
Str. 17	Liderzy Turystyki Pieszej O/PTTK Żarnów	Włodzimierz SZAFIŃSKI
Str. 18	Regulamin Jubileuszowej Odznaki „70 lat OTP”	KTP ZG PTTK

Piotr OSIEWICZ

Marian Jaskuła (1932-2021)

W siedzibie Oddziału PTTK „Meblarz” w Swarzędzu wisi deska z tekstem znanego w swoim czasie poety Władysława Orkana *„turyści jesteśmy wszyscy w wędrówce po tej ziemi”*. 31 stycznia 2021 swą ziemską wędrówkę zakończył Marian Jaskuła, turysta pieszy i górski, Członek Honorowy PTTK, Honorowy Przodownik Turystyki Pieszej, jeden z założycieli i wieloletni Prezes Zarządu Oddziału PTTK „Meblarz”. Z urodzenia stuprocentowy poznaniak, sercem swarzędzanin, wieloletni pracownik Swarzędzkich Fabryk Mebli.

Marian Jaskuła, członek PTTK od 1 stycznia 1956 roku, związał się ze Swarzędzem nie tylko zawodowo, ale przede wszystkim, działalnością społeczną w organizacjach turystycznych. Inicjował powstawanie kół zakładowych PTTK (pierwsze powstało w roku 1963), a w roku 1983 wraz z grupą działaczy założył Oddział PTTK przy ówczesnych Swarzędzkich Fabrykach Mebli, który pod Jego kierownictwem rozrósł się do organizacji liczącej ponad tysiąc członków. Wraz z aktywnym Oddziałem był pomysłodawcą i organizatorem setek imprez turystycznych – liczba uczestników tych imprez przekracza 60-70 tysięcy.

Marian Jaskuła był przedstawicielem odchodzącej już niestety generacji prawdziwych turystów, takich, dla których najważniejsze jest poznawanie kraju, jego historii i ludzi, a nie liczby gwiazdek w obiekcie noclegowym. Ludzi, dla których zapach turystycznego ogniska przed górskim schroniskiem czy nad jeziorem jest zapachem najpiękniejszym. Takiego, nieco romantycznego, pojmowania turystyki uczył nas, swych następców. Staramy się utrwać ten sposób patrzenia na turystykę i krajoznawstwo. Wielką uwagę przywiązywał do pracy z młodzieżą i dziećmi. Lubił przebywać w ich towarzystwie a i one, wyczuwając Jego sympatię, darzyły go wyraźnie widocznym szacunkiem.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze nadało Mu w roku 2005 tytuł Członka Honorowego – swe najwyższe wyróżnienie, a Komisja Turystyki Pieszej Zarządu Głównego tytuł Honorowego Przodownika Turystyki Pieszej. Władze samorządowe Swarzędza, doceniając Jego wielkie zasługi, przyznały Mu w roku 2010 tytuł „Zasłużonego dla miasta i gminy Swarzędz”. Gdy definitywnie zrezygnował z funkcji prezesa Zarządu, VIII Zjazd Oddziału w 2009 roku jednomyślnie nadał Koledze Marianowi tytuł Honorowego Prezesa Oddziału.

Największym jednak podziękowaniem dla Mariana Jaskuły będzie kontynuacja Jego dzieła i dorobku. Prezes Marian pozostanie na zawsze w naszej pamięci, jako nasz Mistrz, Przyjaciel i Kolega. Pogrzeb śp. Prezesa odbył się w mroźny, śnieżny poranek 8 lutego 2021 roku na cmentarzu Miłostowo w Poznaniu. Spoczął obok swej ukochanej żony Eugenii, wiernej towarzyszkii wielu turystycznych wypraw. W ostatniej drodze towarzyszyła Mu, obok rodziny i bliskich, grupa członków Oddziału, byłych pracowników SFM i sztandar Zarządu Głównego PTTK, organizacji, której był wierny 65 lat... *„Przy innym ogniu, w inną noc, do zobaczenia znów”*...

PS. Celowo nie przedstawiłem całej drogi życiowej kolegi Mariana Jaskuły. Nie starczyłoby miejsca w jednym wydaniu „Piechura”, by ją rzetelnie przedstawić. Rekomenduję więc zapoznanie się z nią w Wikipedii, gdzie pod hasłem „Marian Jaskuła” znajduje się Jego obszerny biogram.

fot. Rafał M. Socha

Daniel NAZARUK

Jadwiga Kuśmierk

Jadwiga Kuśmierk (z domu Więczkowska) urodziła się 17 października 1922 roku w Żyrardowie, jako pierwsza córka Henryka i Genowefy Nowackich-Więczkowskich. Ukończyła tamtejszą szkołę podstawową (w 1936 roku), i Gimnazjum im. A. Skwarczyńskiego (1939). Dużą maturę uzyskała na tajnych kompletach w Żyrardowie w 1943 roku. Przed wojną należała do harcerstwa, była w drużynie działającej przy Gimnazjum i Liceum im. A. Skwarczyńskiego.

W 1939 roku przeszła specjalne szkolenie pierwszej pomocy sanitarnej oraz w zakresie łączności, a po wrześniu 1939 roku została skierowana na praktykę sanitarną do Szpitala w Grodzisku Mazowieckim. Dzięki pośrednictwu Stefanii Siwiec wiosną 1940 roku wstąpiła do Wojskowej Służby Kobiet w Związku Walki Zbrojnej, a później działała w Armii Krajowej. Przyjęła pseudonim „Czarna Hańcza”.

Zaczęła pełnić funkcję łączniczki, początkowo na terenie Żyrardowa przenosiła meldunki, prasę podziemną i broń. Latem 1942 roku została przydzielona jako łączniczka do Obwodu „Bażant”. Była łączniczką pomiędzy Komendą Obwodu, a kilkoma podległymi mu ośrodkami, a także Podokręgiem Zachodnim „Hajduki”, „Hallerowo”. Funkcję tę pełniła do rozwiązania AK w styczniu 1945 roku. W latach 1942-1943 przeszła szkolenie wojskowe w ramach Szkoły Podoficerskiej w Milanówku. W latach 1942-1944 pracowała z Marią Nietrzebkówną Wysocką w komórce wywiadowczej prowadzonej przez Jana Woźniackiego Strzałę. Podczas okupacji działała w Żyrardowie lub w Milanówku (w czasie aresztowań w Milanówku przebywała w majątku Chlebnia koło Grodziska Mazowieckiego).

Mieszkanie jej rodziców w Żyrardowie było miejscem, gdzie odbywały się szkolenia, tajne nauczanie, w którym przechowywano również broń. W nocy z 14 na 15 marca 1944 roku gestapo przeprowadziło w nim rewizję, ale Czarna Hańcza i jej siostra Nina uniknęły aresztowania, gdyż zostały ostrzeżone. W czasie Akcji „Burza” kierowała łączniczkami Komendy Obwodu „Bażant”. Po odwołaniu akcji wróciła do Żyrardowa. Do stycznia 1945 roku była w dyspozycji Komendy Obwodu. Dosłużyła się stopnia porucznika AK.

Jesienią 1945 roku wraz z rodziną wyjechała do Gdańska. Tu, w latach 1946-1952 studiowała - na wydziale chemii Politechniki Gdańskiej, który ukończyła z tytułem mgr inż. chemik. W następnych latach pogłębiała studia i była pracownikiem naukowo-badawczym. W okresie 1955-1956 musiała meldować się w UB, ale powodu tego nigdy nie sprecyzowano. Od 1980 roku należała do NSZZ „Solidarność”. Była przewodniczącą komisji zakładowej. W latach 1982-1988 zajmowała się kolportażem prasy podziemnej „Solidarności”.

Po wojnie pracowała także społecznie w Lidze Ochrony Przyrody i innych organizacjach. Była członkiem władz miejskich, wojewódzkich i centralnych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego m.in. Sekretarzem KTP „Bąbelki” w Gdańsku 1959-62, Członkiem Zarządu Wojewódzkiego PTTK (1976-85), Członkiem ZG PTTK (1981-85), Wieloletnią Członkini Komisji Ochrony Przyrody ZG PTTK. Była autorką opracowań z zakresu wiedzy przyrodniczej i ochrony przyrody. Posiadała uprawnienia Instruktora Ochrony Przyrody, Instruktora Krajoznawstwa Polski oraz Przewodnika Turystyki Pieszej.

Przyznano jej godność Honorowego Przewodnika Turystyki Pieszej nr 274 oraz Honorowego Instruktora Ochrony Przyrody nr 2.

Za zasługi i działalność społeczną odznaczona wieloma odznaczeniami Państwowymi i resortowymi m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Armii Krajowej, Złotą Honorową Odznaką PTTK, Medalem Prezydenta Miasta Gdańska i wiele innych.

13 stycznia 1990 roku XII Zjazd Krajowy PTTK w Warszawie nadał jej Godność Członka Honorowego PTTK

Zmarła 16 grudnia 2021, w wieku 99 lat. Pogrzeb odbył się 23 grudnia na cmentarzu w Żyrardowie.

Tomasz MICHAŁOWSKI

Do Trzcian z PTTK „Mazowsze”

Kolejna wycieczka z zamiarem zaprezentowania, głównie mieszkańcom Warszawy, zalet krajoznawczych i turystycznych Gminy Jabłonna odbyła się 14 sierpnia 2021 r. na terenie Lasów Chotomowskich. Była elementem działalności programowej Oddziału PTTK „Mazowsze”. Zorganizował i prowadził wędrowców niżej podpisany, Przewodnik Turystyki Pieszej PTTK. Wsparcie promocyjne Urzędu Gminy Jabłonna wyraziło się wręczeniem uczestnikom najbardziej aktualnej mapy atrakcji przyrodniczych gminy.

Pogoda sprzyjała, dzięki czemu plan został w pełni zrealizowany, łącznie z częścią integracyjną na terenie posesji sołtysa Trzcian. Reprezentowane były mazowieckie miejscowości: Warszawa, Chotomów, Dąbrowa Chotomska.

Trasa liczyła łącznie 14 km. Wędrówkę rozpoczęliśmy w Rajszewie na gruntowej „czarnej drodze”, wykorzystywanej dawniej chętnie pomiędzy wsiami Dąbrowa Chotomska i Rajszew. Obecnie jest nieczynna z powodu zbudowania zabezpieczeń dla szybkiej trasy kolejowej do Gdyni, biegnącej w poprzek tej drogi. Najstarsi mieszkańcy pamiętają ją jako miejsce spontanicznej rywalizacji zaprzęgów konnych gospodarzy. Początkowo nizinny charakter spaceru zmienił się na górski w rejonie miejsca mordu czterech mieszkańców Chotomowa w 1943 r. upamiętnionego krzyżem na wydmie i miejscem na „czarnym” odcinku szlaku Polski Walczącej powiatu legionowskiego. Odwiedziliśmy też inny punkt historycznego upamiętnienia - Dzieło nr 10 na odcinku „zielonym” tego szlaku.

Lasy Chotomowskie, zwane też ok. 1970 Rajszewskimi, to teren polodowcowej Kotliny Warszawskiej o krajobrazie podobnym do Puszczy Kampinoskiej – wydmowo-bagiennym. Rozciągają się od Chotomowa na wschodzie, do Trzcian na zachodzie, między szosą Jabłonna – Nowy Dwór Mazowiecki na południu a linią kolejową do Gdyni na północy oraz nieco na północ od tej linii w zachodniej jej części. Porastają je bory sosnowe z domieszką gatunków liściastych, m.in. dębu, a zamieszkują m.in. sarny, dziki, lisy. Tereny po południowej stronie drogi Jabłonna – Nowy Dwór Mazowiecki do Wisły były zasiedlane od XVII w. przez „olędrów”.

Szlak Polski Walczącej w powiecie legionowskim powstał w 2014 roku z inicjatywy kombatantów Światowego Związku Żołnierzy AK. Jego budowa została sfinansowana przez samorząd powiatu. Udział w budowie części turystycznej szlaku miał Oddział PTTK „Mazowsze”.

Dalsze przejście pokryło się z fragmentem pieszego szlaku Warszawskiej Obwodnicy Turystycznej wyznaczonego kolorem czerwonym u podnóża pasa wydmowego.

Gospodarza i przewodnika kolejnej części wycieczki, Ryszarda Doktora, sołtysa Trzcian, miejscowego regionalistę i lokalnego działacza kultury spotkaliśmy przy tablicy

upamiętniającej zamordowanie przez Niemców mieszkanki wsi w 1944 r. Na jego piersi dumnie tkwiła Odznaka Sołtysa z okresu międzywojennego.

Początki wsi Trzciany sięgają XV w. Była w średniowieczu własnością szlachecką. Nazwa pochodzi od trzciny porastających te tereny. Istniał folwark Trzciany od połowy XIX w. do końca II wojny światowej, położony na zachód od obecnej wsi. Identyfikację jego miejsca ułatwia zabytkowy drewniany krzyż na rozstaju dróg obok folwarku i tablica informacyjna Lasów Państwowych.

Na trasie tej części wędrowki przeszliśmy przez teren byłego folwarku do ruin fortu Twierdzy Modlin Dzieło nr 10. Tu byliśmy uczestnikami ważnego wydarzenia – umieszczenia oznaczenia punktu wysokościowego dla potrzeb gry terenowej zaprojektowanej przez naszego przewodnika. Uczestnicy wzięli udział w konkursie krajoznawczym z tym związanym przygotowanym przez sołtysa. Ruiny fortu leżą też na trasie ścieżki historyczno-dydaktycznej „Szlak Fortyfikacji Wojennych I wojny światowej”. Byliśmy uczestnikami premiery tego szlaku, którego otwarcie zaplanowano podczas corocznej wiejskiej uroczystości turystycznego czczenia Święta Niepodległości, spaceru mieszkańców pod nazwą „Trzciany mało znane”.

Szlak Fortyfikacji Wojennych został zaprojektowany i wykonany przez Stowarzyszenie Historyczno-Badawcze Triglav i Stowarzyszenie Res Publica Trzciany. Zawiera 5 tablic informujących o obiektach. Obiekty ziemne, np. okopy, są pokazane w formie zdjęć lidarowych tworzonych poprzez lotnicze skanowanie terenu światłem laserowym dzięki czemu jest widoczna plastycznie powierzchnia gruntu, co ułatwia rozpoznanie miejsc w terenie.

Na zakończenie wycieczki przyszła pora na chwilę regeneracji. Dotarliśmy do domu sołtysa, gdzie spotkaliśmy się z serdecznym powitaniem przez Joannę Doktor, żonę naszego przewodnika. Gospodyni wyczuła doskonale najpilniejszą potrzebę strudzonych wędrowców częstując luksusowym napojem – chłodną wodą z owocami. Było ognisko, gawędy, prezentacja arsenału broni ASG gospodarza wzbudzająca zainteresowanie uczestników bez względu na płeć. Nastąpiła wymiana upominków: Pan sołtys wręczył upominki uczestnikom a prowadzący wycieczkę gospodarzowi. Pomimo wspaniałego nastroju przyszło się przedwcześnie pożegnać z gościnnym domem ze względu na uwarunkowania komunikacyjne. Rozstaliśmy się z nadzieją na kolejne tego typu spotkania. Powstały nowe znajomości, wymiana kontaktów oraz pamiątkowe fotografie. Niektórzy mieli w tym dniu dwa w jednym, gdyż zabrali ze sobą na pamiątkę grzyby z naszych lasów.

Fot. Tomasz Michałowski

Włodzimierz SZAFIŃSKI

Rodzinny Rajd Pieszy

Jednym z cyklicznych rajdów pieszych organizowanych przez Oddział PTTK w Żarnowie jest Rodzinny Rajd wokół Żarnowa. Po rocznej przerwie spowodowanej epidemią koronawirusa, w sobotę dnia 25 września 2021 roku odbył się kolejny VI Rajd Rodzinny. Imprezę objął patronatem honorowym wójt gminy Żarnów, Krzysztof Nawrocki. Celem rajdu był udział w ogólnopolskiej akcji VIII Międzypokoleniowa Sztafeta Turystyczna pod hasłem „Kolej na PTTK” ale także propagowanie turystyki rodzinnej jako formy czynnego wypoczynku. Zarząd Główny PTTK w Warszawie na podstawie wcześniejszych zgłoszeń przeznaczył pewną pulę gadżetów dla dzieci, uczestników akcji. Miejscem startu imprezy był parking przy Szkole Podstawowej w Żarnowie, na którym stały się drużyny z Przedborza, Białaczowa, Miedznej Drewnianej, Skórkowic i oczywiście Żarnowa. Była też rodzina z Piotrkowa Trybunalskiego. Po wstępnej weryfikacji 113 uczestników rajdu udało się na trasę przez Paszkowice, Paszkowice Kolonię, Bronów do Żarnowa przemierzając pieszo około 7 km. Wśród wędrujących z dziećmi znalazło się 15 matek, 5 ojców, 3 babcie i 1 dziadek. Pogoda sprzyjała wędrowce i pozwoliła na kontakt z otaczającą przyrodą. Po dojściu do Żarnowa turyści zatrzymali się nieco dłużej przy średniowiecznym grodzisku obok kościoła św. Mikołaja. Zgodnie z regulaminem imprezy najliczniejsze grupy rodzinne, najmłodszy turyści i dzieci należące do PTTK uhonorowano upominkami. Wszyscy uczestnicy rajdu otrzymali słodką niespodziankę, mapy turystyczne woj. łódzkiego oraz certyfikaty imienne potwierdzające udział w imprezie. Zdaniem organizatorów i opiekunów dzieci i młodzieży założone cele zostały osiągnięte o czym świadczyły także zadowolone twarze uczestników. Bogatą dokumentację fotograficzną imprezy zawdzięczamy koleżankom: Magdzie Król, Barbarze Kalinowskiej i Magdzie Szołowskiej.

Włodzimierz SZAFIŃSKI

Rajd z Mikołajem w tle

Oddział PTTK w Żarnowie, przy współpracy z Gminą Żarnów był organizatorem imprezy turystycznej dla dzieci pod nazwą „XI Rajd z Mikołajem”. Wiadomo, że każdy z nas mały czy duży, lubi dostawać prezenty od Mikołaja. Rajd odbył się w sobotę 4 grudnia 2021 roku na krótkiej pięciokilometrowej trasie, tak aby mogli przejść ją najmłodszy turyści. Była to trasa okrężna wokół Żarnowa, zaczynająca się na parkingu przy Szkole Podstawowej w Żarnowie i wiodąca przez zabytkowy park w Trojanowicach i Topolice, do parkingu przy Urzędzie Gminy w Żarnowie. Ze względu na zagrożenie epidemiczne nie korzystaliśmy z pomieszczeń zamkniętych, całość imprezy odbyła się na wolnym powietrzu. Na starcie pojawiło się około 100 osób, w tym 70 dzieci, pozostali to rodzice i opiekunowie grup. Oprócz turystów indywidualnych, były też zorganizowane grupy szkolnych kół PTTK z Białaczowa i Żarnowa oraz drużyna Szkoły Podstawowej z Miedznej Drewnianej. Otwarcia imprezy dokonali prezes ZO PTTK – Włodzimierz Szafiński i wójt gminy – Krzysztof Nawrocki, który objął rajd honorowym patronatem. Uczestnikom wręczono na starcie pamiątkowe plakietki. Wyjątkowa, jak na tą porę roku pogoda towarzyszyła piechurom, brak opadów i wiatru to czynniki ułatwiające wędrowkę. Na parkingu przy UG w Żarnowie, dzieci otrzymały najpierw paczki ze słodyczami, a następnie z zachowaniem warunków higienicznych poszczególni młodzi turyści, losowali upominki z dwóch mikołajkowych worków z prezentami. Podsumowując XI Rajd z Mikołajem, można postawić tezę, że ruch na świeżym powietrzu może wzmocnić siły witalne turystów w czasie pandemii. Sukcesem rajdu był liczny udział dzieci wędrujących z rodzicami. XI Rajd z Mikołajem został odnotowany jako dwudziesta impreza turystyki pieszej zorganizowana przez PTTK Żarnów w tym roku. Ostatnim przedsięwzięciem dla piechurów w 2021 r. jest zaplanowana na sobotę 11 grudnia br. impreza o nieco zabawnym

tytule „I Zimowe wejście na Fajną Rybę, bez tlenu”. Tym razem uczestnikami będą w większości dorośli członkowie O/PTTK Żarnów. Fajna Ryba to największy naturalny szczyt województwa łódzkiego liczący 347 m n.p.m. w Paśmie Przedborsko – Małogskim. Wycieczkę o długości 14 km, poprowadzi pomysłodawca w/w imprezy, przewodnik turystyki pieszej, członek Oddziału PTTK w Żarnowie kol. Cezary Król.

Włodzimierz SZAFIŃSKI

Spacer dookoła Afryki

Afryka to nie tylko kontynent na mapie świata, ale również wieś w gminie Żarnów. W niedzielę 23 stycznia br. odbyła się wycieczka piesza pod nazwą „II Spacer dookoła Afryki”, w której wzięło udział 31 turystów. Pierwsza tego rodzaju impreza miała miejsce w 2021 r. w dniu 6 stycznia. Pomysłodawcą i prowadzącym na trasie był Cezariusz Szulc, członek Oddziału PTTK w Żarnowie. Oprócz 16 turystów pieszych z żarnowskiego PTTK, uczestnikami byli także członkowie opoczyńskiego Klubu Morsów. Trasa o długości 14 km wiodła z Siedłowa w stronę Afryki, przez Ruszenice, Klew Kolonię, Ławki i Młynek do Siedłowa. Po przejściu 11 km była możliwość odpoczynku przy ognisku turystycznym i pieczeniu kielbasek, a amatorzy morsowania mieli do dyspozycji wody Czarnej Maleńkiej. Niedzielną impreza zorganizowana z ramienia Komisji Turystyki Pieszej PTTK Żarnów, stanowiła zarazem otwarcie tegorocznego sezonu turystycznego w żarnowskim Oddziale. W roku jubileuszowym 25-lecia, od stycznia do grudnia 2022 ogłoszona została też druga edycja konkursu „Liderzy turystyki pieszej”.

Fot. Włodzimierz Szafiński

Ryszard GERSZEWSKI

Turystyka piesza w Kościerzynie

Trudno jest coś powiedzieć o turystyce pieszej w Kościerzynie przed siedemdziesięciu laty. Jednak musiała mieć spore tradycje, skoro Komisja Turystyki Pieszej ZG PTTK postanowiła wyróżnić tytułem Honorowego Przodownika Turystyki Pieszej PTTK miejscową aktywistkę, koleżankę Helenę Kwas. Otrzymała ona odznakę i legitymację numer 275H w roku 1987. Niestety, wraz z jej śmiercią wszelka działalność turystyczna w tej części Kaszub podupadła. Zarówno jak i sam Oddział w Kościerzynie. Doszło do tego, że Zarząd Główny PTTK na samym początku XXI wieku postanowił zlikwidować kościerski Oddział.

Mimo wszystko miejscowi działacze turystyczni zdecydowali się Oddział reaktywować. Po około dwudziestoletniej przerwie to się udało. I kiedy na początku roku 2020 Oddział PTTK w Kościerzynie ponownie wznowił działalność okazało się, że wśród jego członków jest znaczne grono przodowników turystyki pieszej.

Jedną z pierwszych decyzji nowego Zarządu było powołanie Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej w następującym składzie: Ryszard Gerszewski – przewodniczący, Stanisław Ebertowski – wiceprzewodniczący, Dariusz Wojciechowski – sekretarz i Ryszard Ceszlak – członek Komisji.

Poza tym powołano w Kościerzynie Terenowy Referat Weryfikacyjny OTP z przewodniczącym, Ryszardem Gerszewskim. Kościerski referat ma prawo do weryfikacji OTP małej złotej włącznie.

Niestety, pandemia koronawirusa zahamowała skutecznie wszelką działalność turystyczną zarówno w roku 2020 jak i w 2021. Kościerscy przodownicy organizują i prowadzą wycieczki w ramach Klubu Turystyki Pieszej „Chodaki”, którego prezesem jest Elżbieta Zawadzińska. Wycieczki są organizowane głównie po najbliższej okolicy, ale i nieco dalej na Kaszubach, w dość ograniczonym gronie. Tradycją stają się wycieczki noworoczne, prowadzone w godzinach popołudniowych. Ulubionymi trasami są szlaki wzdłuż jaru Raduni, czy na Wieżycę. Ale członkowie „Chodaków” wyjeżdżali również w dalsze rejony Europy, wędrowali szlakiem GR20 na Korsyce, czy wzdłuż Kanału Kaledońskiego w Szkocji jak i podejmowali inne tego typu samodzielne wyprawy. Poza tym organizują kilkudniowe wycieczki w ramach programu Lasów Państwowych „Zanocuj w lesie” z obozowaniem w nim „na dziko”.

Oprócz działalności prowadzonej w ramach uprawnień przodowniczych w Kościerzynie aktywna jest również grupa znakarzy szlaków pieszych, którym przewodzi Stanisław Ebertowski, notabene prezes kościerskiego Oddziału PTTK.

W tej chwili, na koniec roku 2021, stan kadry turystyki pieszej w Kościerzynie przedstawia się następująco:

- Ryszard Gerszewski, PTP I stopnia;
- Małgorzata Gerszewska, PTP II stopnia (15 województw);
- Stanisław Ebertowski, PTP II stopnia (15 województw);
- Ryszard Ceszlak, PTP II stopnia;
- Dariusz Wojciechowski, PTP III stopnia;
- Grażyna Kropidłowska, PTP III stopnia;
- Piotr Słomiński, PTP III stopnia;
- Marcin Kolczyk, PTP III stopnia;
- Urszula Ebertowska, PTP III stopnia;
- Elżbieta Zawadzińska, PTP III stopnia.

Natomiast do najaktywniejszych znakarzy Oddziału PTTK w Kościerzynie należą: Urszula Ebertowska, Elżbieta Zawadzińska, Stanisław Ebertowski i Jan Zaborowski.

Aldona SZCZEPANIAK
Zbigniew SZCZEPANIAK

Szlakiem kwitnącego żarnowca

Tytułem wstępu:

Żarnowiec miotlasty (*Cytisus scoparius*) – gatunek krzewu z rodziny bobowatych. Występuje w południowej i środkowej Europie, także w Polsce (pas nadmorski, zachodnia część niżu i pogórze). Miotlasty krzew osiągający 1,5 do 2 m wysokości, wyjątkowo do 3 m wysokości. Kanciaste, różgowate gałązki, przez większą część roku zielone. Na wierzchołkach są bezlistne lub mają tylko drobne, pojedyncze listki. Pędy obficie rozgałęzione. Kwiaty żółte, duże, osadzone po jednym lub dwa w kątach liści wzdłuż prawie całych pędów. Pięknie prezentujący się wiosną, w pełnym rozkwicie.

Oddział Koszaliński PTTK istnieje od 1960 roku i prawie od początku swojego istnienia corocznie organizuje rajd pieszy „W poszukiwaniu kwitnącego żarnowca”, choć nazwa i formuła pieszej wyprawy z kolejnymi latami ewaluowała: był „Złaz kwitnącego żarnowca”, rajd „Szlakiem kwitnącego żarnowca”, ale zawsze wytrwali piechurzy szukali tych kwitnących właśnie krzewów na swojej trasie. Jubileuszowy, 50 Rajd odbył się w 2019 roku, dopiero epidemia COVID-19 wymusiła roczną przerwę, ale już w 2021 roku maszerowaliśmy szlakiem tych żółtych kwiatów ponownie.

Podczas majowych lub czerwcowych dni, przemierzając pieszo różne zakątki naszego Pomorza Środkowego, poszukiwaliśmy kwitnącego żarnowca, jednocześnie radując się pięknem krajobrazu, obcując z naturą, pogłębiając wiedzę przyrodniczą, histo-

ryczną i geograficzną regionu.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych dwudziestego wieku, do 1989 r., w którym zorganizowano XX Rajd, piechurzy pokonywali trasę Lubowo – Mostowo, wędrując szlakiem Mielenki, legendarnej dziewczyny z Kamiennych Kręgów, porwanej przez wiedźmy z Góry Czarownic. Kamienne Kręgi w Grzybnicy, uznane za rezerwat archeologiczny stanowią jeden z nielicznych zabytków tego typu w Polsce. Znajdują się one w obrębie cmentarzyska usytuowanego w odległości 3 km na wschód od Mostowa.

Współorganizatorem był Wojskowy Klub Turystyki Pieszej „Słowińcy” Oddziału Koszalińskiego PTTK, który powstał w 1969 roku przy Garnizonowym Klubie Oficerskim w Koszalinie, opisując swoją działalność, imprezy, osiągnięcia krajoznawczo-turystyczne w dostępnej w koszalińskim oddziale PTTK kronice. Lektura wciągająca, przenosząca czytelnika w czasy warte wspomnienia i pamięci o zaangażowanych w turystyczną działalność ludziach. Długoletnim członkiem „Słowińców” i przewodniczącym komisji rewizyjnej klubu na przełomie stuleci był Józef Tadeusz Tokarz pozostający członkiem zarządu Oddziału Koszalińskiego PTTK od 24.03.2001 r. do 25.02.2021 r., wybrany prezesem zarządu w okresie od 09.05.2009 r. do 05.09.2019 r.

Słowińcy, to nazwa etnicznej grupy ludności słowiańskiej, będącej odłamem Kaszubów, zamieszkującej tereny Pojezierza Gardęńsko-Łebskiego, która przez cały XIX wiek przeciwstawiała się silnej germanizacji, w wyniku czego niewielkie jej grupy przetrwały do początków dwudziestego stulecia, a nawet do zakończenia II wojny światowej. Po roku 1945 Słowińcy, traktowani jako Niemcy, zamieszkujący przed wojną ziemie niemieckie

i posługujący się językiem niemieckim, byli szykanowani i wysiedlani. Wielu z nich zmuszono do emigracji do Niemiec. Znaczna liczba znalazła się w obozie przesiedleńczym w dzielnicy Hamburga, osiedlając się później w kilku sąsiadujących ze sobą dzielnicach miasta i pobliskich wsiach. Nie wszyscy jednak zostali wysiedleni; dzięki różnym zabiegom udało się zatrzymać migrację ludności ze wsi Kluki – około 100 osób, jednak w większości wymigrowali oni do Niemiec w latach siedemdziesiątych XX w.

Nadanie klubowi nazwy „Słowińcy” przyczyniło się do zachowania żywej pamięci wspomnianej grupy słowiańskiej ludności.

W kolejnych latach Zarząd Oddziału i WKTP „Słowińcy” tradycyjny już rajd prowadzili także innymi trasami, np.: idąc w 1990 r. z Krępy do Rosnowa, czy w 1991 r. ze Świeszyna, brzegiem jeziora Czarne do Manowa. Rajdowicze korzystali z możliwości dojazdu kolejką wąskotorową na start lub też powrót do Koszalina po przejściu trasy.

I tak rajd „W poszukiwaniu kwitnącego żarnowca” zaczął obejmować coraz szerszy teren pozwalając uczestnikom zapoznać się z walorami przyrodniczymi i turystycznymi regionu.

Między innymi w 2006 r. na trasie XXXVII Rajdu zwiedziliśmy piękny wiejski gotycki kościół pw. Matki Bożej Królowej Korony Polskiej w Jarzycach w otoczeniu drzewostanu objętego ochroną w formie pomników przyrody. Natomiast w trakcie rajdu w 2007 r. zetknęliśmy się z trzynastowieczną historią Koszalina i zakonu Cystersek, gdyż na szlaku mogliśmy dotknąć jej niemych świadków w postaci trzech kamieni granicznych, które rozgraniczały ziemie Koszalina i dobra zakonu Cystersek.

XLVII Rajd w 2016 r. odbył się na trasie Rekowo-Wyszewo, w trakcie którego zobaczyliśmy m.in. elementy infrastruktury dawnej dziewiętnastowiecznej kolejowej linii wąskotorowej Manowo-Kościernica. Dla nauczycieli ciekawostką był zachowany w niezmienionej architekturze z XIX w. budynek po dawnej szkole we wsi Wiewiórowo. Zakończenie Rajdu nastąpiło w we wsi Wyszewo, w której zachowała się duża liczba budynków z przełomu XIX/XX w., w tym były budynki dawnej infrastruktury wiejskiej (piekarnik, gorzelnia). Piekarnik to piec na wsi w którym każdy mieszkaniec wsi mógł sam w uzgodniony dzień dokonywać swoich różnych wypieków.

Ciekawym rajdem, prowadzonym po mniej uczęszczanych terenach był rajd w 2018 r. na trasie Gołogóra-Żydowo. W okresie przedwojennym we wsi Gołogóra leżącej ponad 200 m n.p.m. znajdowała się gospoda opisywana jako „gospoda położona najwyżej na Pomorzu”. Na trasie duże wrażenie na uczestnikach zrobiły monumentalne ruiny, wybudowanej przed drugą wojną światową, fabryki kamienia tłuczonego w Dalimierzu, która w czasach współczesnych jest ponadto wykorzystywana jako skałka wspinaczkowa przez mieszkańców Trójmiasta. Wspaniałe krajobrazy zapewnił nam też obszar Natura 2000 „Jezioro Bobięcińskie”, porównywane przez niektórych do bieszczadzkich połonin. Pokonując bezdroża Obszaru Chronionego Krajobrazu „Okolice Żydowo-Biały Bór” dotarliśmy także do terenów, na których zobaczyliśmy ślady zabudowań dawnych poniemieckich osad wraz ze zdziczałymi sadami.

Inspirowany nie tylko pięknymi okolicznościami przyrody, ale i wieloma ciekawostkami historycznymi, był Jubileuszowy L Rajd w 2019 r., biegnący trasą Gozd-Ubiedrze-Kurowo. Na trasie towarzyszyła nam przyroda obszaru Natura 2000 „Dolina Radwi, Chocieli i Chotli” z terenem objętym ochroną w formie użytku ekologicznego nad Chocielą i pomnikami przyrody. Zobaczyliśmy ruiny dawnej osady młyńskiej ukryte nad strumieniem w głębi lasu w okolicach Boboliczek. W Ubiedrze na podstawie map z XIX w. odszukaliśmy, ku zaskoczeniu mieszkańców, ślady po dziewiętnastowiecznych, już nieistniejących zabudowaniach dworku i ogrodzie dworskim. Z nutą refleksji przeszliśmy przez teren dawnego cmentarza ewangelickiego. A wzniesienia morenowe nad Chocielą zapewniły niezapomniane widoki.

W 2021 roku Rajd został zorganizowany na Szlaku Pętli Tatrzańskiej biegnącym wzniesieniami Góry Chełmskiej.

Poszukiwanie kwitnącego żarnowca odbywało się najczęściej w ciągu jednego dnia. Zdarzały się jednak edycje dwudniowe, np. XXVII rajd w 1996 na trasie Dargocice – Karkowo – Gościno – Kamica – Dargocice, czy też XXIX rajd pieszy prowadzony dwiema trasami, I: Koszalin – Skwierzynka – Osieki – Łazy i II trasa z Mielna do Łaz, z noclegiem w Łazach, również w kolejnym roku 1999 wyprawa piesza na trasie Krępa – Kopanino - „Kamienne Kręgi” - Mostowo była dwudniowa. Rajd w formie dwudniowej był organizowany dalej w latach 2000-2004. Spotkania w tej formie pozwalały nie tylko na wymianę doświadczeń, ale i spędzanie wieczorów turystycznych przy dźwiękach gitary.

Rajd z założenia był formą turystyki pieszej, ale w 2000 i 2003 roku oraz w latach 2010 – 2013 mieli szansę na uczestnictwo w nim także rowerzyści, pokonując specjalnie opracowane dla nich trasy.

Nie zawsze natura sprzyjała rajdowcom, w roku 1993 wyprawa w poszukiwaniu kwiatów żarnowca odbyła się jako wycieczka autokarowa, ze względu na wprowadzony przez nadleśnictwa zakaz wstępu do lasu, panowała duża susza i ogromne zagrożenie pożarem. Tylko część trasy, ok. 6 km, uczestnicy przeszli pieszo, a autokarem pokonali trasę z Maszkowa aleją bukową do Naclawia, dalej Komorowo, Krąg, Polanów, Żydowo, Gołogóra, Drzewiany, Bobolice, Kłanino i Grzybica.

Natomiast w latach 2012 – 2015, zakończenie rajdu pieszego „W poszukiwaniu kwitnącego żarnowca”, jako imprezy towarzyszącej, odbywało się na ekologicznym festynie rodzinnym Radew-Energia Życia organizowanym przez Starostwo Powiatowe przy współdziałaniu okolicznych nadleśnictw pod patronatem Ministerstwa Ochrony Środowiska. Piechurzy po wędrowce mogli spędzić czas na festynie w dolinie Radwi, objętej obszarem Natura 2000 „Dolina Radwi, Chocieli i Chotli”, korzystając z bogatego programu edukacyjno – rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

W pierwszych dwóch dekadach dwudziestego pierwszego stulecia w organizację i prowadzenie znacząco dużej liczby Rajdów zaangażowani byli przodownicy turystyki pieszej z Zespołu Szkół im. Ludzi Morza w Mścicach i Szkoły Podstawowej w Dobrzycy oraz Szkolnego Koła Krajoznawczo-Turystycznego PTTK „17” przy Szkole Podstawowej Nr 17 im. Orła Białego w Koszalinie.

Organizatorzy i uczestnicy wszystkich pieszych wypraw szlakami kwitnącego żarnowca zawsze mogli liczyć na współpracę i pomoc sołtysów wsi, udostępnianie wiejskich świetlic, udostępnianie sal lekcyjnych w szkołach, w których miejscowi uczniowie i nauczyciele często przygotowywali dodatkowe zabawy i inne atrakcje dla młodszych uczestników rajdu.

Na strudzonych rajdowiczów czekały też najczęściej gorące, z apetytem pałaszowane, posiłki, np.: grochowa zupa wojskowa, pomidorowa czy żurek.

Piesze rajdy, to doskonały sposób na poszerzanie wiedzy o regionie nie tylko młodszych uczestników ale i dorosłych. Mieli oni szansę wykazać się na przeprowadzanych konkursach dobrym zapamiętaniem przekazywanych informacji przez przodowników turystyki pieszej i innych znawców terenu, zapraszanych do współorganizowania wypraw.

Konkursy odbywały się w różnych kategoriach wiekowych, każdy chętny mógł wziąć w nich udział i zdobyć dyplom, a najlepsi i nagrodę. Dyplomy za uczestnictwo otrzymywali indywidualni uczestnicy, także poszczególne szkoły i rodziny, wielbiciele turystyki pieszej.

Uczestnictwo w rajdach najczęściej było bardzo liczne, zdarzało się i około 200 piechurów. Dla wielu majowo - czerwcowe obcowanie z naturą, było przedsmakiem słonecznego lata i zbliżających się wakacji.

Włodzimierz SZAFIŃSKI

Liderzy Turystyki Pieszej O/PTTK Żarnów

Pod koniec roku 2020 Oddział PTTK i Komisja Turystyki Pieszej wprowadziła regulamin konkursu o w/w tytule, trwający od stycznia do grudnia 2021 a ustanowiony z okazji jubileuszu 25-lecia Oddziału. Głównym założeniem konkursu była przede wszystkim promocja oddziałowych imprez turystyki pieszej i odznak turystyki pieszej. Za udział w imprezie O/PTTK Żarnów uczestnik otrzymywał 5 pkt. a za udział w imprezie innych organizatorów – 3 pkt. Premie w wysokości 10 pkt., otrzymywali uczestnicy OZTP i ci turyści, którzy zdali egzamin na PTP lub rozszerzyli uprawnienia oraz zdobyli kolejną OTP. Za każdą zweryfikowaną odznakę regionalną otrzymać było można 5 pkt. W każdym miesiącu publikowany był aktualny ranking piechurów a podsumowanie zdobytych punktów i ustalenie 10 najlepszych turystów pieszych nastąpiło po zakończeniu roku. Wręczenie dyplomów i pucharów odbyło się 15 stycznia 2022 podczas Jubileuszu 25-lecia Oddziału PTTK w Żarnowie. Warto podkreślić, że pomimo pandemii członkowie naszego Oddziału mogli uczestniczyć w 2021 r. w 39 imprezach pieszych, w tym 22 to imprezy własne. W 2021 r. Żarnowski Oddział zorganizował 9 wycieczek pieszych promujących Turystyczno-Krajoznawczą Odznakę Gminy Żarnów a ponadto Rajd Szlakiem Powstania Styczniowego, Rajd „Pierwszy dzień wiosny”, Rajd Rodzinny wokół Żarnowa, Rajd z Mikołajem. Pojawiły się też nowe imprezy: Rajd na 21 km „Turystyczne Oczko” (3 etapy), I Rajd Familijny „Każdy może iść na Podklasztorze”, „Zimowe wejście na Fajną Rybę”, dwie „Turystyczne Ósemki” i „Spacer dookoła Afryki” (wieś w gminie Żarnów). Do kalendarza wszedł już „Marsz Walentynkowy”. Staramy się aktywizować (z powodzeniem) rodziców wędrujących wspólnie z dziećmi. Wracając do wyników konkursu: I miejsce zajęła Magdalena Szołowska, II – Urszula Jędrasik, III – Joanna Świątek, IV – Blanka Jakubowska, V – Czesław Szwedkowicz, VI – Cezary Król, VII i VIII miejsce – Monika i Janusz Aleksadrowicze, IX – Katarzyna Szołowska i X – Barbara Kalinowska. Zachęcając do wędrówek pieszych utworzyliśmy kategorię najmłodszych turystów wręczając dyplomy: Jadzi Jakubowskiej uczestniczącej w 12 imprezach pieszych, Marysi Jakubowskiej, Oldze i Kindze Kaczmarek oraz Julii Szołowskiej. A w bieżącym roku rozpoczęliśmy już drugą edycję „Liderów turystyki pieszej”, której wyniki poznamy na początku 2023 roku.

Regulamin Jubileuszowej Odznaki "70 lat OTP"

W związku z przypadającą w 2022 roku siedemdziesiątą rocznicą funkcjonowania systemu Odznak Turystyki Pieszej, Komisja Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK ustanawia okolicznościową odznakę "70 lat OTP".

1. Odznakę można zdobywać na terenach nizinnych (określonych w regulaminie OTP) w okresie od 01.01.2022 do 31.12.2023.
2. Odznaka jest jednostopniowa.
3. Warunkiem zdobycia odznaki jest przejście 70 km zgodnie z regulaminem OTP.
4. Na odznakę można również zaliczać przejścia zaliczane przy okazji zdobywania innych stopni OTP oraz norm rocznych do odznak "Za Wytrwałość" i "Dla Najwytrwalszych".
5. Uczestnicy imprez centralnych (OWRP oraz Ogólnopolski Zlot Przewodników Turystyki Pieszej), których współorganizatorem jest Komisja Turystyki Pieszej ZG PTTK mają możliwość zdobycia tej odznaki już przez samo uczestnictwo w tych imprezach.
6. Odznakę przyznają wszystkie Terenowe Referaty Weryfikacyjne OTP odnotowując ten fakt w prowadzonych rejestrach.
7. Ostateczna interpretacja regulaminu odznaki "70 lat OTP" przysługuje Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK.
8. Projekt odznaki został przygotowany przez Włodzimierza Majdewicza (Honorowego Przewodniczącego Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK).
9. Dystrybucją odznaki zajmuje się Oddział PTTK w Pleszewie ul. Poznańska 35, skrytka pocztowa 45, 63-300 Pleszew – email: oddzial@pleszew.pttk.pl

Regulamin powyższy został przyjęty na posiedzeniu Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK w dniu 05.05.2021 r. i zatwierdzony przez Prezydium ZG PTTK w dniu 05.11.2021 r.

Wydawca: Komisja Turystyki Pieszej ZG PTTK

Witryna internetowa <http://ktpzg.pttk.pl>

Warszawa – marzec 2022

Redakcja: Ewa Bosacka, Marcin Czerwiński

Redakcja techniczna: Krystian Grajczak

Okładka: Włodzimierz Majdewicz

Nakład: 40

Adres do korespondencji: 00-075 WARSZAWA

ul. Senatorska 11

ebosacka@wp.pl